Kaakkois-Suomen oikeusapu-
ja edunvalvontapiiri
Wähäjärvenkatu 6
13200 HÄMEENLINNA

Asiantuntijalausunto

18.10.2023

Asiantuntijalausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vanhemmuuslain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 33/2023 vp.)

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää esitystä kokonaisuudessaan kannatettavana. Erityisesti tämänhetkinen oikeustila, jossa äitiyden vahvistamisen kynnys on korkeampi, kuin isyyden vahvistamisen kynnys tilanteessa, jossa luotettavaa asiakirjanäyttöä lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta ei tosiasiallisesti ole saatavissa, on vastoin lapsen etua.

Asiassa tulee huomioida, että luotettavan asiakirjanäytön saaminen voi olla tosiasiallisesti mahdotonta perheen kannalta myös sellaisissa tilanteissa, joissa perheen kansalaisuusvaltiosta olisi teoriassa saatavilla asiakirjoja, eikä väestötietolain 19 §:n mukainen mahdottomuusedellytys siten täyty. Näissä tilanteissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotetun vanhemmuuslain 29 §:n kohtuuttomuusedellytyksen soveltamiskynnys käytännössä asetu liian korkealle. Lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja lähtökohtaisesti vanhemmuuden vahvistaminen on lapsen edun mukaista.

Oikeusaputoimistoissa vahvistamattoman vanhemmuuden tilanteet ovat tulleet käytännössä vastaan lähinnä tilanteissa, jossa vanhemmat ovat eronneet tai eroamassa ja on noussut tarve järjestää lapsen huoltoon, asumiseen ja elatukseen liittyvät asiat. Nämä toimeksiannot ovat olleet hyvin työläitä hoitaa, koska ennen kuin lapsen asioita on voitu hoitaa, on täytynyt huolehtia vanhempien merkitsemisestä väestötietojärjestelmään. Vaikka edelleen asiakirjanäyttö vanhemmuudesta on ensisijaista suhteessa synnyttäneen äidin vahvistamiseen oikeusgeneettisen tutkimuksen perusteella, tuo hallituksen esitys selkeyttä asiantilaan ja menettelytapoihin tilanteissa, joissa asiakirjanäytön saaminen on käytännössä mahdotonta ja helpottaa asioiden hoitamista tulevaisuudessa.

Äitiyden vahvistamista koskevat asiat voivat tuottaa oikeusaputoimistoille jossain määrin lisätyötä erityisesti tilanteissa, joissa on epäselvää, soveltuuko vanhemmuuslain 29 §:n mukainen kohtuuttomuusedellytys perheen tilanteessa vai ei. Lisätyön määrää ei kuitenkaan voida pitää siinä määrin merkittävänä, että sillä olisi vaikutusta henkilöstöresursseihin.

Tilanteet, joissa synnyttäneen äidin äitiys ei perustu äidin ja lapsen biologiseen siteeseen jää edelleen ongelmalliseksi, koska puutteellisen asiakirjanäytön tilanteessa edellytykset synnyttäneen äidin vahvistamiselle ovat epäselvät.

Oikeusgeneettisten vanhemmuustutkimusten ulottaminen haudattuihin vainajiin on perusteltua, jotta lainsäädäntö vastaa oikeuskäytäntöä (KKO 2021:88). Edelleen on perusteltua pitää tätä tapaa viimesijaisena suhteessa muihin vaihtoehtoihin menettelyn taloudellisten ja läheisille aiheutuvien henkisten kustannusten johdosta.

Lotta Majoniemi
julkinen oikeusavustaja, asianajaja
Kymenlaakson oikeusaputoimisto
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Kauppalankatu 43 C
45100 Kouvola
puh. 029 56 60284
lotta.majoniemi@oikeus.fi